

**ЛІДЕР ЛЬВІВСЬКОЇ ШКОЛИ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА
(до 60-річчя з дня народження професора Анатолія Мельника)**

30 жовтня 2017 р. виповнилося 60 років від дня народження Анатолія Васильовича МЕЛЬНИКА – доктора географічних наук, професора, завідувача кафедри фізичної географії географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Цікаво, що ювілей Анатолія Васильовича співпаде ще з однією «круглою» датою – 40-річчям Чорногірського географічного стаціонару Львівського національного університету імені Івана Франка. Власне саме цій події було присвячено Міжнародний науковий семінар «Проблеми ландшафтознавства в контексті стратегії сталого розвитку та Європейської ландшафтної конвенції», що проходив у Львові та Чорногорі 3–5 листопада 2017 р.

Після завершення семінару ми попросили Анатолія Васильовича висловити свою думку щодо ролі сучасної географії у розвитку суспільства, у вирішенні актуальних проблем, які виникають у зв'язку із зростанням антропогенного навантаження на ландшафти. Але традиційно розпочали розмову запитаннями про значення географії в особистій долі вченого.

? Шановний Анатолію Васильовичу, Ви народилися у с. Новомалин, поблизу м. Острога що на Рівненщині. Які спогади пов'язані з малою Батьківщиною, чим запам'ятався Вам рідний край, як формувався Ваш географічний світогляд, який вплив на нього мали родина та вчителі?

Природне оточення мого дитинства було надзвичайно різноманітним і цікавим. Село розкинулося серед дрімучих лісів на крутому уступі Волинської височини серед глибоких балок та ярів і, частково, на терасі річки Збитенька, з непрохідними болотами і торфовищами, над величезним ставом, що в межах Малого Полісся. Його оточують лісові і болотні урочища з таємничими назвами Чорторії, Закло, Гори, Вовкувня, Западня, Безодня та інші. Тепер я знаю, що територія села репрезентує природні умови характерні для Волині, Поділля, Полісся, для всього Західноукраїнського краю.

Значний вплив на формування мого світогляду ще у дошкільному віці мали бабця Текля Купріянівна Манько (Сивук) – побожна, розважлива, життєрадісна сільська трудівниця, мати чотирьох дітей, та дідусь Андрій Степанович Манько – дбайливий господар, який усе життя пропрацював пасічником у колгоспі і неодноразово був відзначений за сумлінну працю.

На формування фахових уподобань у шкільні роки значний вплив мав батько, який був господарським працівником шкільного колективу, вболівав за школу, мав заслужений

авторитет серед учнів та вчителів. Поїздки з батьком у ліс (усе своє трудове життя він провів з кіньми), до сусідніх сіл, м. Острога, спільні мандрівки полями і лісами в різні пори року сформували захоплення рідною природою та бажання її пізнати і зрозуміти. Мама була і залишається прикладом сумлінності і скурпульозності в роботі, прикладом активної громадської позиції (багато років була членом правління колгоспу, виконкому сільської ради, профспілковим діячем).

Бажання стати географом і педагогом формувалось і під впливом інтелігентної директорської сім'ї – Жигана Платона Йосиповича (вчителя географії) та Лавренюк Галини Вікторівни (директора школи, вчителя історії). Платон Йосипович був дуже відповідальним вчителем і Новомалинська восьмирічна школа мала зразковий метеорологічний майданчик з усіма приладами і макетами, де учнями проводилися систематичні метеорологічні спостереження. Це було найбільш цікаве, після футбольного поля для міні футболу, для мене місце на шкільному подвір'ї, де я охоче проводив метеоспостереження у вихідні дні і під час канікул.

Може це виглядає й дивним, але десь у восьмому класі мені прийшла думка про те, що недостатньо вивчати і знати окремі компоненти природи – гірські породи, ґрунти, рослинність та інші (тоді в шкільній програмі не було ще теми про природні комплекси), а потрібна наука, яка вивчає природу як єдине ціле, вивчає взаємозв'язки між природними компонентами, вивчає територіальні відмінності природних умов від місця до місця. І яким великим було моє здивування і радість, коли у Львівському університеті на першому курсі я довідався, що така наука вже є – це ландшафтознавство.

Після закінчення у 1972 р. Новомалинської восьмирічної школи здобував середню освіту в Острозькій СШ № 1. Одним із найяскравіших вчителів у школі був вчитель географії – Іван Гаврилович Вовченко. Випускник геолого-географічного факультету Харківського університету імені В.Н. Каразіна, геолог за фахом, він був учасником однієї з експедицій академіка О. Є. Ферсмана на Кольський півострів. До речі, Іван Гаврилович навчався з відомими в майбутньому географами Львівського університету імені Івана Франка: Опанасом Трохимовичем Ващенком – організатором і довголітнім керівником кафедри економічної географії та Петром Миколайовичем Цисем – організатором і довголітнім керівником кафедри геоморфології, багатолітнім деканом географічного факультету.

Іван Гаврилович був висококваліфікований знавцем своєї справи і вимогливим педагогом, який мав глибокі знання і вмів їх передати (вкласти в голову) учням. Особливо він наполягав на досконалому знанні карти. Його вислів "географію ви будете знати тоді, коли ткнувши пальцем в будь-яку точку на карті світу ви будете впродовж 15 хвилин розповідати про це місце" запам'ятався мені на все життя.

Не маловажну роль у твердому намірі стати студентом географічного факультету Львівського університету зіграв і мій, старший на рік, троюрідний брат, друг дитинства і всього життя, Микола Іванович Пшевлоцький, який у ті, не прості для вступу у радянські вузи часи, після вишколу Івана Гавриловича з першого разу самостійно поступив на геофак Львівського університету. Очевидно Новомалинська земля благодатна для географів, бо Микола Іванович, пройшовши десятилітній шлях вчителя географії, а пізніше присвятивши своє життя становленню і розбудові незалежної України в якості державного і політичного діяча, не поривав зв'язків з географією – захистив кандидатську дисертацію, здобув вчене звання доцента кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка і працював по годинно доцентом на тій же кафедрі.

З першої спроби вступити до Львівського університету мені не вдалося, не вистачило 0,25 балу, тому трудовий стаж здобував працюючи в 1974–1975 рр. слюсарем Острозького районного об'єднання "Сільгосптехніка", пізніше у 1975–1977 рр. служив у ракетних військах Радянської армії. До університету вступив після звільнення в запас – спочатку на підготовче відділення, а через рік на перший курс географічного факультету.

Саме як слухач підготовчого відділення, вперше побував у горах. З Карпатами мене познайомила людина по справжньому закохана в них – Юрій Панасович Єрмоленко, доцент кафедри геоморфології, фотограф, який читав лекції на підготовчому відділенні і організував нам екскурсію в Карпати, в с. Верхнє Гусине і далі на гору Пікуй. До речі, він є, разом з професором Степаном Михайловичем Стойком, автором прекрасної краєзнавчої монографії «Карпати очима допитливих», яка витримала кілька видань.

? Які враження залишилися від студентських років, де проходили навчальні практики, які університетські предмети та викладачі запам'ятались найбільше?

Студент Анатолій Мельник на виробничій практиці на Чорногірському географічному стаціонарі, 1982

Враження від студентських років у всіх географів напевно однакове. Особливо запам'яталася маршрутна (міжзональна) практика на першому курсі – автобусами через всю Україну, на Кавказ, і повернення до Львова через Крим, Молдавію, Карпати. Не менш цікавою була комплексна географічна практика на другому курсі, яка по чергово проходила на Шацьких озерах (Шацький біолого-географічний стаціонар), на берегах Дністра (Дністровський географічний стаціонар) і в Карпатах (Чорногірський географічний стаціонар).

Вперше Чорногірський географічний стаціонар, гірський ландшафт Чорногора я відвідав у 1979 р., коли після закінчення топографічної практики на Дністровському стаціонарі з однокурсниками здійснили туристичний маршрут по Чорногорі зі сходженням на Говерлу. Відтоді стаціонар став мені третім домом після Новомалина і Львова, бо все подальше життя було і залишається тісно пов'язане з цим куточком Українських Карпат, унікальною для Львівського університету, для географів України, і для географічної науки і освіти загалом, навчально-науковою базою. Тому виробнича і переддипломна практики відбувалися на стаціонарі, а дипломна робота була пов'язана із стаціонарними дослідженнями структури і функціонування ландшафтних фацій.

Приємні спогади про студентське життя пов'язані не лише з практиками, але й з численними туристичними маршрутами з друзями в різні куточки Українських Карпат, одноденними і багатоденними, літніми, осінніми, зимовими і весняними (крім канікул, для цього використовувались державні свята).

Особливе значення для здобуття досвіду польових досліджень, аналізу і представлення власних результатів мали зимові міжвузівські студентські експедиції і конференції, організовані професором Тбіліського університету Миколою Івановичем Беручашвілі, співорганізаторами яких були Богдан Павлович Муха з Львівського, Павло Миколайович Рязанов з Московського, Григорій Анатолійович Ісаченко з Ленінградського (нині Санкт-Петербурзького) університетів. Зимові експедиції в Карпати, Кримські і Кавказькі гори це не тільки фахове зростання, але й нові друзі, які сьогодні є відомими вченими у згаданих університетах, випробування на міцність і загартування волі.

Важливо й те, що в студентські роки були поряд справжні друзі, однодумці, однокурсники, так само захоплені Карпатами, в спільних експедиціях і в дискусіях з якими здобувалися нові знання, з якими я маю можливість працювати і сьогодні – це Володимир Миколайович Шушняк та Павло Михайлович Шубер, доценти кафедри фізичної географії та Мирослав Богданович Іваник, доцент кафедри геоморфології та палеогеографії.

Серед географічних предметів, які викладалися на факультеті, у мене не цікавих не було, хіба що дещо важче давалися суспільно-географічні дисципліни. Особливий інтерес склали предмети, що стосувалися основ вчення про природні територіальні комплекси (власне викладачі, які їх читали мені запам'яталися найбільше) – основи фізичної географії, ландшафтознавство (Гаврило Петрович Міллер, професор, багаторічний завідувач кафедри фізичної географії, декан географічного факультету), геофізика ландшафтів (Богдан, Павлович Муха, доцент кафедри фізичної географії, завідувач кафедри фізичної географії), геохімія ландшафтів (Павло Васильович Климович, доцент кафедри фізичної географії, декан географічного факультету), польове ландшафтне картування (Микола Данилович Орел, доцент кафедри фізичної географії) і проблеми фізичної географії (Каленик Іванович Геренчук, професор, багаторічний завідувач кафедри фізичної географії).

? Розкажіть, будь ласка про свій науковий і професійний шлях після закінчення університету.

Після закінчення у 1983 р. з відзнакою географічного факультету працював на посаді лаборанта (до 1985 р.), далі – асистента (до 1992 р.), доцента (до 2001 р.), а з 2001 р. по даний час завідую кафедрою фізичної географії Львівського національного університету імені Івана Франка.

У моїй професійній діяльності можна виділити три періоди: перший до 1994 р., коли я працював над кандидатською дисертацією під науковим керівництвом проф. Г. П. Міллера (він тоді ж був завідувачем кафедри); другий – до 2001 р., це робота над докторською дисертацією (кафедрою завідував доц. Б. П. Муха), третій – з 2001 р. до тепер. Слід відзначити, що весь цей час атмосфера на кафедрі, ставлення з боку завідувачів та колег завжди були доброзичливими і сприятливими для наукового і педагогічного зростання, за що я всім глибоко вдячний.

Особливий вплив на мій професійний ріст зробили, без сумніву, проф. К. І. Геренчук, проф. Г. П. Міллер, науковий керівник кандидатської дисертації, завідувач кафедрою фізичної географії та його учні, мої вчителі, а пізніше колеги – Валерій Миколайович Петлін, професор кафедри фізичної географії (нині професор кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки) та Олег Миколайович Федірко (доцент кафедри фізичної географії, скурпульозний дослідник і великий знавець ландшафтів Українських Карпат).

Чи не найбільш складним був період з 1994 по 2001 рр., коли після трагічного відходу з життя проф. Г. П. Міллера треба було самому шукати і торувати свій шлях у великій науці, здійснювати наукове керівництво Чорногірським географічним стаціонаром та дбати про його матеріально-технічну базу (з 1993 по 2001 рр. працював за сумісництвом завідувачем стаціонару).

У 1991 році в Інституті геофізики Академії Наук України Ви успішно захистили дисертацію на тему "Ландшафтний моніторинг Карпат (на прикладі природних територіальних комплексів Івано-Франківської області)", а згодом здобули науковий ступінь кандидата географічних наук та вчене звання доцента кафедри фізичної географії Львівського університету. Відомо, що робота над дисертацією – це не тільки теоретичні та методичні пошуки, але й великомасштабні польові дослідження. Чи легко було поєднувати наукові пошуки та педагогічну діяльність?

Якби ж то тільки наукова і педагогічна робота. Поряд ішли фінансові труднощі, необлаштовані побутові умови, можна сказати їх взагалі не було (переселятися з квартири на квартиру, з гуртожитку в гуртожиток доводилося майже щороку). Чи було легко?... Було цікаво. Було бажання працювати. Було розуміння і підтримка з боку сім'ї і родини. Було відповідне середовище – вчителі, колеги, друзі-однодумці, були гори, а експедиційні виїзди –

Лаборант А. В. Мельник
у Горганах (г. Добошанка), 1984

Асистент А. В. Мельник та проф. Г. П. Міллер
(другий праворуч) серед учасників
Транскарпатської ландшафтної експедиції у
Міжгірно-Верховинській області, 1987

святом. Це не були вже туристичні подорожі, а пізнання і відкриття все нових природних територіальних комплексів різних куточків Карпат – Черногори і Добошанки, Верховинського низькогір'я і Скупової та ін.

Без сумніву, найважливішою у роботі над дисертацією була підтримка дружини Марії Миколаївни Лаврук, студентки кафедри фізичної географії Львівського університету, потім вчителя географії Миколаївської восьмирічної школи (сьогодні доцент кафедри географії України Львівського національного університету імені Івана Франка), а також розуміння і підтримка з боку батьків і рідних.

? *Після успішного захисту у 2001 р. в Інституті географії НАН України докторської дисертації на тему "Еколого-ландшафтознавчий аналіз Українських Карпат" Ви отримали науковий ступінь доктора географічних наук зі спеціальності фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів. Розкажіть, будь ласка про роботу над докторською дисертацією.*

Основа дисертації, пізнання ландшафтів Українських Карпат, формувалася значно раніше, починаючи ще з підготовчого відділення та студентських років, під час туристичних мандрівок у Карпати. Пізніше частина Карпат в межах Івано-Франківської області була в полі зору досліджень при підготовці кандидатської дисертації і, нарешті, – чотири транскарпатських ландшафтних експедиції під керівництвом проф. Міллера Г.П. під час яких було зреалізовано кілька пішохідних багатоденних маршрути впоперек основних карпатських ландшафтних структур від Передкарпатської височини до Закарпатської низовини та Солотвинської улоговини.

Доцент А. В. Мельник у Черногорі з доцентом Б. П. Мухом (другий зліва), професором А. А. Крауклісом (Інститут географії ім. В.Б. Сочави СВ РАН) та його дружиною, 1997

Важливе значення мали пошук і окреслення проблематики і концепції нового наукового напрям-ку. При цьому була конструктивна підтримка колег на кафедрі і факультеті, особливо професора кафедри геоморфології Івана Платоновича Ковальчука (сьогодні – завідувач кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України в Києві). Дисертація виконувалася і захищалася без офіційного наукового консультанта, однак її концептуальна основа формувалася завдяки доброзичливому, уважному і вимогливому ставленні члена-кореспондента НАН України, доктора географічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка, президента Українського географічного товариства Олександра Мефодійовича Маринича.

? *Ви доклали багато зусиль для розвитку наукової школи гірського ландшафтознавства і організації стаціонарних досліджень гірських природних територіальних комплексів у ландшафті Черногора. Розкажіть, будь ласка, детальніше про ці дослідження.*

Чи не основним стимулом роботи над докторською дисертацією було бажання зберегти і продовжити Львівську школу ландшафтознавства сформовану проф. К. І. Геренчуком та школу гірського ландшафтознавства створену проф. Міллером Г.П., польовою лабораторією якої став Черногірський географічний стаціонар. Організаторами стаціонарних досліджень в Черногорі були починаючи з 1978 р. проф. Г. П. Міллер та його учень інженер стаціонару, пізніше професор кафедри фізичної географії В. М. Петлін. Під беспосереднім керівництвом Валерія Миколайовича в 1981-1982 рр., я проводив дослідження парцелярної неоднорідності ландшафтних фацій околиць стаціонару і по даній проблематиці захистив дипломну роботу.

Пізніше під науковим керівництвом проф. Міллера Г.П. в рамках кандидатської дисертації

вивчав на великому трансекті стаціонару (стаціонар – г. Говерла) сучасний стан ландшафтних фацій і урочищ, займався пошуками критеріїв їхньої оцінки для цілей моніторингу.

В 2000 р. за підтримки декана географічного факультету Кравчука Ярослава Софроновича, професора, завідувача кафедри геоморфології та палеогеографії і ректора університету професора Вакарчука Івана Олександровича вдалося започаткувати режимні круглодобові стаціонарі дослідження функціонування і динаміки природних територіальних і аквальних комплексів в околицях Чорногірського географічного стаціонару, які безперервно здійснюються до сьогодні впродовж сімнадцяти років. Спостереження проводяться на двох метеорологічних майданчиках (лучна і лісова фації), трьох фенологічних постах (фації з смерековим, смереково-вільховим і буковим деревостанами) і трьох гідрологічних постах (на річці Прут і її притоках Припир і Форесок).

Практичній організації таких досліджень ми завдячуємо молодшому науковому співробітнику стаціонару Оресту Миколайовичу Петриву та інженеру (2000–2004 рр.), завідувачу лабораторії ландшафтного моніторингу стаціонару (2004–2006 рр.), завідувачу стаціонаром за сумісництвом (2015–2017 рр.) Людмилі Ярославівні Костів (нині будучи доцентом кафедри фізичної географії вона продовжує курувати стаціонарні дослідження). Вагомий внесок у реалізацію стаціонарних досліджень зробили також інженер стаціонару (1991–2015 рр.) Петро Степанович Костюченко та завідувач лабораторії ландшафтного моніторингу (з 2006 р. по даний час) Ігор Степанович Гнатяк.

Професор А. В. Мельник на Чорногірському географічному стаціонарі серед учасників науково-практичної конференції «Природні комплекси й екосистеми верхів'я річки Прут», 2009

В 2004 р. на стаціонарі було створено лабораторію ландшафтного моніторингу, з 2007 р. функціонує автоматична метеорологічна станція фірми «Фішер». Крім того, науковими співробітниками стаціонару проводяться напівстаціонарні сезонні спостереження на малому і великому дослідницьких трансектах. Детальніше про роботу стаціонару можна довідатися в довідковому виданні «Чорногірський географічний стаціонар: наукові надбання та освітнє значення», яке ми видали до 40-річного ювілею стаціонару.

Звичайно маємо мрії і плани щодо продовження та розширення ландшафтно-моніторингових досліджень на Чорногірському географічному стаціонарі, адже стаціонарні дослідження сьогодні є актуальним перспективним напрямком

природничих досліджень і це визнано на міжнародному рівні. Свідченням цього є функціонування міжнародної мережі довготермінових екологічних досліджень (ELTER), яка включає національні мережі стаціонарів та дослідницьких станцій країн Європи, США і Канади, а також створення глобального каталогу екологічних дослідницьких об'єктів (DEIMS-SDR).

Стаціонар уявляється в майбутньому як один із дослідницьких об'єктів ELTER, а також як міжнародний центр моніторингу природного середовища Карпатського єврорегіону (охоплює 19 прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України, Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії), а згодом і всієї Карпатської країни. Для цього зроблені перші кроки: стаціонар включений у глобальний каталог екологічних дослідницьких об'єктів (DEIMS-SDR). Крім того, на стаціонарі систематично проводяться Міжнародні наукові конференції і семінари з проблем ландшафтознавства, геоморфології та палеогеографії, туризму та ін., з 2010 року щорічно відбуваються польові літні і зимові школи-семінари гірського ландшафтознавства «Дослідження станів гірських ландшафтів», започатковане періодичне видання Проблеми гірського ландшафтознавства.

Професор А. В. Мельник – керівник регулярних польових шкіл-семінарів гірського ландшафтознавства в Чорногорі (2010-2017 рр.)

Міжнародний науковий семінар, що відбувся 3–5 листопада 2017 року у Львові та Чорногорі засвідчив актуальність наукових пошуків сучасного ландшафтознавства та необхідність подальшого впровадження ландшафтного підходу у практику природокористування. Яким Ви бачите шлях його реалізації?

Потреба знань про ландшафти, та необхідність застосування ландшафтного підходу у практику природокористування і охорони природи давно вже визнана на міжнародному рівні (досить згадати Всеєвропейську стратегію збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.) та Європейську ландшафтну конвенцію (2000 р.). Гарантом реалізації відповідних заходів в Україні має бути держава. У зв'язку з цим варто згадати прийнятий Верховною Радою України в 2012 р. Закон "Про ландшафти", який, на жаль, не був підписаний президентом Януковичем. Очевидно наше суспільство ще не досягнуло належного рівня усвідомлення того, що ми є частиною ландшафту, що ми живемо і господарюємо в ландшафтах, які треба раціонально використовувати і охороняти.

Над якими проблемами подовжуйте працювати нині, якими уявляєте майбутні шляхи розвитку сучасної географії?

Мої наукові пошуки переважно мали прикладний характер і були пов'язані із застосування ландшафтного підходу до організації моніторингу природного середовища, до вирішення екологічних проблем, до організації гірського пішохідного туризму, для цілей краєзнавчої освіти, тому і надалі планую займатися цією проблематикою.

Звичайно, вирішення конкретних прикладних, ресурсних та екологічних, проблем сьогодні найбільше турбує людство. Але, на моє глибоке переконання, без фундаментальних фізико-географічних досліджень таке вирішення буде поверховим, а в деяких випадках навіть хибним. Якщо ми будемо базуватися не на знанні природних закономірностей, а на теоретичних міркуваннях, на дистанційних та геоінформаційних методах дослідження у відриві від досліджень польових, без ландшафтного картування, навряд чи одержані результати будуть гарантувати раціональне (розумне) природокористування і сталий розвиток. Тому пізнання закономірностей ландшафтної організації території вважаю основою, базою досліджень суспільно-географічних, базою для вирішення всіх прикладних географічних проблем.

Оскільки закономірностей просторово-часової ландшафтної організації території за нас ландшафтознавців ніхто досліджувати не буде, тому в планах є монографії про ландшафти Українських Карпат, про структуру, функціонування і динаміку природних територіальних комплексів Чорногори. Такі ландшафтні монографії вкрай необхідні по всіх регіонах країни. У зв'язку з цим хотів би згадати монографію професора Анатолія Івановича Кривульченка "Кінбурн: ландшафти, сучасний стан та значення", яка є показовим прикладом сучасного регіонального ландшафтного дослідження.

Ви стажувались та читали лекції у відомих європейських університетах Польщі, Німеччини, Австрії. Чим відрізняється європейська університетська аудиторія від нашої, які проблеми нині вирішують географи у Європі?

Я б сказав так, наша університетська аудиторія ще відрізняється від європейської, як

чисельністю так і змістовним наповненням навчального процесу. Бо як казав, жартома, один із закордонних колег «... у вас у Львові на географічному факультеті все відбувається ще по-справжньому» (малося на увазі навчальний процес), тобто ґрунтовно, глибоко, всесторонньо.

Про наукові проблеми всіх географів Європи сказати не можу, але що стосується ландшафтознавства і екології ландшафту в німецькій і польській географії, то вони такі ж як у нас. Рівень наших досліджень аж ніяк не нижчий, і нам потрібно вчитися одні в одних, але не копіювати одні одних.

? Ви опублікували понад 160 наукових праць, у т.ч. 14 монографій і навчальних посібників. Більшість ваших праць присвячена гірським ландшафтам. Як виникло таке наукове захоплення, чи можна його назвати не тільки науковим, але й романтичним?

На відпочинку в Альпах. Доломіти, 2014

Звичайно, і романтичним і науковим. Частина господарської території села Новомалин носить романтичну назву Гори – дуже круті, розчленовані глибокими балками і ярами (відносні перевищення сягають до 100 м) покриті грабово-дубовими лісами схили Мізоцького кряжу. І взагалі, мені видається, що немає людей байдужих до гір.

? Одна з найбільш ґрунтовних і цікавих Ваших праць «Новомалин у просторі і часі: краєзнавче дослідження волинського села» – монографія про рідне село, яка без сумніву, є взірцем фундаментального видання про рідний край. Розкажіть, будь ласка, про цей проект, як вам вдалося реалізувати свій творчий задум?

Як не дивно, але це не мій задум. Ідея, зміст проекту, його організація і переважна частина практичного втілення належить Марії Миколаївні Лаврук, а я був одним із виконавців, який відповідав за розділ, що стосується природи Новомалинського краю.

? Монографія «Новомалин» – це колективне дослідження...

Монографія є результатом колективного дослідження у якому брали участь фахівці фізико-і економіко-географи, ґрунтознавці, історики, археологи і ... самі мешканці села. Немаловажну роль у її появі відіграв уродженець села, підприємець Петро Іванович Лукашук, історик за освітою, кандидат технічних наук, доцент, меценат. Сама природа, багата історико-культурна спадщина надихала до пошуку і пізнання.

Специфіка природи території с. Новомалин пов'язана з його географічним положенням. Село розміщене на межі двох дуже контрастних за природними умовами фізико-географічних областей. Одна половина господарської території села, більш освоєна і заселена, знаходиться в межах Волинської височинної фізико-географічної області, друга, переважно залісна, у низовинній області Малого Полісся і, відповідно, у двох унікальних для території України ландшафтах – Мізоцького кряжу і Острозької прохідної долини. З розчленованих схилів Мізоцького кряжу відкривається мальовничий краєвид на ландшафт Острозької прохідної долини з великим ставом на річці Збитенька і далі на ландшафт Кременецьких гір, який є вже частиною Середньоподільської височинної області.

На території села в багатьох місцях (на полях, по долинах рік, в ярах і кар'єрах) на денну поверхню виходять різноманітні гірські породи – пісковики і аргіліти неопротерозою, крейдоподібні мергелі верхньої крейди, пісковики і вапняки неогену, лесовидні суглинки, флювіогляціальні і алювіальні піски та торфи голоцену. Рельєф Мізоцького кряжу структурно-денудаційний і денудаційний, з густою глибокою мережею балок і ярів, а в Острозькій прохідній долині – рівнинний флювіальний і льодовиковий. Надзвичайно різноманітними є рослинність, тваринний світ і ґрунтовий покрив, який представлений дев'ятьма генетичними типами ґрунтів. Під дубовими і дубово-грабовими лісами сформувалися чорноземи і сірі лісові ґрунти, під сосновими і дубово-сосновими – дерново-підзолисті, під лучною рослинністю – лучно-чорноземні, лучні, дерново-глейові, під болотною – лучно-болотні і болотні, на

крейдоподібних мергелях – дерново-карбонатні. Таке особливе, унікальне поєднання природних компонентів на цій території зумовило багате ландшафтне різноманіття.

Багаті і різноманітні природні умови та ресурси не могли не вплинути на соціально-економічний розвиток поселення. Тому, поряд з унікальною природою, село Новомалин має довгу і багату історію. Вона воістину віддзеркалює історію Волині і всієї української землі. На господарській території села виявлено і досліджено 12 археологічних пунктів (поселень різних культур починаючи з пізнього палеоліту (давнього кам'яного віку)), а перша згадка про село датується 1437 р. Соціально-економічний і культурний розвиток села з кін. XIV – поч. XV ст. до 1943 р. був пов'язаний Новомалинським замком (з XVII ст. замок-палац).

Його власниками були представники української шляхетської родини Єло-Малинських, відомої польської родини Сосновських (в Новомалині народився і був власником маєтку всесвітньовідомий польський скульптор Томаш Оскар Сосновський), давнього роду польсько-литовської шляхти Довгяллів. В 1590 р. село офіційно отримало статут містечка. Впродовж всієї історії жителі села і вихідці з нього були творцями і носіями національної культури, активними учасниками національно-визвольних змагань.

? *Що б Ви побажали своїм учням, і всім молодим науковцям-географам, що тільки розпочинають свій творчий шлях?*

Бажання, натхнення, наполегливості і віри. В науці, як і, зрештою, у всякій справі, на кожному кроці чекають перешкоди і труднощі, без подолання яких ми не здобудемо нових знань, не станемо фахівцями, не вирішимо проблем, які ставить життя. Якщо якогось одного із згаданих почуттів не буде, наукова робота буде важкою працею, а не творчістю.

Вельмишановний Анатоліє Васильовичу, редколегія журналу «Фізична географія та геоморфологія» щиро вітає Вас з ювілеєм! Дякуємо Вам за Ваш вагомий вклад у розвиток ландшафтознавства та географії, зичимо міцного здоров'я, родинного щастя та нових наукових досягнень!